

УДК 378.093.5:616-001(09):[378.4:61(477.85-25)]
DOI: 10.24061/1727-0847.23.3.2024.57

П. Є. Ковальчук, В. Л. Васюк, С. В. Тулюлюк

Кафедра травматології та ортопедії (зав. – доц. П. Є. Ковальчук) закладу вищої освіти Буковинського державного медичного університету МОЗ України, м. Чернівці

ВІХИ СТАНОВЛЕННЯ КАФЕДРИ ТРАВМАТОЛОГІЇ, ОРТОПЕДІЇ ТА НЕЙРОХІРУРГІЇ (ДО 80-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Резюме. Створення у наступні роки кафедр травматології та ортопедії в Україні стало важливим кроком вперед в подальшому розвитку травматології та ортопедії як науки та предмета викладання. Кафедри травматології та ортопедії займалися питаннями профілактики, діагностики та лікування пошкоджень і захворювань опорно-рухового апарату, організацією травматологічної медичної допомоги. Кафедра травматології, ортопедії та нейрохірургії БДМУ пройшла складний історичний шлях розвитку. Сьогодні напрямками діяльності кафедри є навчальна, навчально-методична, лікувальна і наукова робота, підвищення кваліфікації лікарів ортопедів-травматологів. Кафедра продовжує кращі традиції минулого і на високому рівні готує медичні кадри, які успішно втілюють у практичній діяльності набуті знання з ортопедії, травматології та нейрохірургії. За роки діяльності кафедра зробила вагомий внесок у скарбницю української медичної науки, тому стає необхідністю висвітлити історичні етапи розвитку і характерні особливості її діяльності за всі роки існування.

Ключові слова: Буковинський державний медичний університет, кафедра травматології, ортопедії та нейрохірургії.

Питання створення кафедр травматології та ортопедії тісно пов'язано з виділенням травматології в окрему науку. Ще в 1926 році професор В. В. Гориневська ставить дане питання перед хірургічною громадськістю Радянського Союзу. На XXII Всесоюзному з'їзді хірургів (1932 р.) прийнято рішення, яке об'єднало ортопедію з травматологією і визнано самостійною медичною спеціальністю. Перед II Світовою війною в країні вже успішно працювали 9 науково-дослідних інститутів ортопедії та травматології і 27 кафедр травматології та ортопедії при медичних ВУЗах.

Першою кафедрою травматології та ортопедії в Україні була створена в січні 1921 року з ініціативи визнаного вітчизняного фахівця ортопедо-травматолога й талановитого педагога професора Самуїла Леонтіївича Трегубова в Харківському медичному інституті.

Створення у наступні роки кафедр травматології та ортопедії в Україні стало важливим кроком вперед в подальшому розвитку травматології та ортопедії як науки та предмета викладання. Кафедри травматології та ортопедії займалися питаннями профілактики, діагностики та лікування пошкоджень і захворювань опорно-рухового апарату, організацією травматологічної медичної допомоги.

Кафедра травматології, ортопедії та нейрохірургії ЗВО БДМУ пройшла складний історичний шлях розвитку. Сьогодні напрямками діяльності кафедри є навчальна, навчально-методична, лікувальна і наукова робота, підвищення кваліфікації лікарів ортопедів-травматологів. Кафедра продовжує кращі традиції минулого і на високому рівні готує медичні кадри, які успішно втілюють у практичній діяльності набуті знання з ортопедії, травматології та нейрохірургії. За роки діяльності кафедра зробила вагомий внесок у скарбницю української медичної науки, тому стає необхідністю висвітлити історичні етапи розвитку і характерні особливості її діяльності за всі роки існування.

Діяльність Чернівецького державного медичного інституту започаткована в жовтні 1944 року відповідно до Постанови РНК Української РСР. Заняття з травматології та ортопедії зі студентами з 1944 по 1946 рік проводив хірург за фахом, асистент кафедри госпітальної хірургії А. Д. Гульман, а з 1946 р. ортопед-травматолог, к.мед.н. доцент А. В. Ага, який у вересні 1947 року очолив курс з травматології та ортопедії. Заняття зі студентами проводилися в міській лікарні № 1, на базі клініки госпітальної хірургії, де було створено травматологічне відділення на 25 ліжок, яке стало органі-

заційним центром ортопедо-травматологічної допомоги в області і підготовки перших спеціалістів ортопедів-травматологів.

Доцент А. В. Ага (рис. 1) відіграв значну роль у становленні ортопедо-травматологічної служби на Буковині, будучи обласним ортопедом-травматологом. Біль шість ортопедів-травматологів, які почали працювати в нашій області, були його вихованцями. Він проводив велику роботу щодо організації лікування хворих на кістковий туберкульоз. За його участі у 1946 році створено дитяче кістково-туберкульозне відділення на 25 ліжок, відкрито на території області 4 санаторій У 1956 році при обласному протитуберкульозному диспансері було організовано стаціонар на 75 ліжок для кістково-туберкульозних хворих, в якому широко застосовували хірургічні методи лікування резекцію великих суглобів, некректомію, операції на хребті.

Рис. 1. Доцент А. В. Ага

Разом з доцентом А. В. Агою на базі обласної лікарні працювали асистенти, кандидати медичних наук В. Є. Денисенко та І. М. Рубленик.

Наукові дослідження в той час стосувалися питань репаративної регенерації кісткової тканини при ксенотрансплантації, вивчення віддалених результатів оперативного лікування переломів шийки стегнової кістки (А. В. Ага) Асистент В. Є. Денисенко розробив оригінальний пристрій для остеосинтезу шийки стегна, що суттєво покращило результати лікування переломів, працював над консервуванням кісткових та сухожилкових трансплантатів з метою їх використання при реконструктивних операціях на опорно-руховому апараті. Асистент І. М. Рубленик розробляв методи полімерного та металополімерного остеосинтезу.

Важливим етапом в історії кафедри травматології та ортопедії на Буковині стало створення у вересні 1970 року кафедри травматології, ортопедії та військово-польової хірургії, фундатором якої був доктор медичних наук Драчук Петро Степанович (рис. 2). Він очолив колектив кафедри, яка була створена за рахунок об'єднання курсів травматології та ортопедії (обласна лікарня) та військово-польової хірургії (міська лікарня № 1). На посаду доцента було обрано Г. Є. Дудка, а на посадах асистентів працювали кандидати медичних наук В. Є. Денисенко, І. М. Рубленик та Р. В. Сенютювич. Згодом колектив кафедри поповнили кандидати медичних наук П. С. Бородавка (1973), А.Т Зінченко (1976).

Рис. 2. Професор П. С. Драчук завідувач кафедри з 1970 по 1985 рр.

Професор П. С. Драчук, як спеціаліст ортопед-травматолог і як науковець сформувався на Донбасі, працюючи в обласній травматологічній лікарні на 500 ліжок та Донецькому науководо-дослідному інституті травматології та ортопедії. За період з 1961 по 1968 роки захистив кандидатську і докторську дисертації, які були присвячені пошкодженням таза у гірників. У 1979 році нагороджений знаком «Відмінник охорони здоров'я», а в 1983 році йому присвоєно почесне звання «Заслужений працівник вищої школи УРСР». З організацією кафедри визначився її основний науковий напрямок експериментальне та клінічне обґрунтування використання нових конструктивних полімерних матеріалів для остеосинтезу та ендопротезування, оптимізація лікування переломів кісток, нові технології остеосинтезу при переломах кісток та їх наслідках, ендопротезування.

З 1986 року кафедру очолив професор Рубленик Іван Михайлович (рис 3), який у 1985 р. захистив докторську дисертацію та тему «Металополімерний та полімерний остеосинтез в лікуванні переломів довгих кісток».

Рис. 3. Професор Рубленик І. М. завідувач кафедри з 1985 по 2005 рр.

І. М. Рубленик створив новий напрямок в розвитку остеосинтезу, запропонувавши блокуючий інтрамедулярний металополімерний остеосинтез (БІМПО) і накістковий стабільно функціональний остеосинтез подвійною деротаційною пластиною (ПДПР). У 2002 році отримав звання Академіка АННПУ, а в 2008 – Заслуженого лікаря України. Під його керівництвом захищена 1 докторська В. Л. Васюк «Нові технології в лікуванні переломів кісток та їх наслідків», 2007 р. та 7 кандидатських дисертацій: Васюк В. Л. «Клініко експериментальне обґрунтування металополімерного та полімерного остеосинтезу переломів кісток гомілки», 1990 р.; Паладюк В. В. «Хірургічне лікування переломів стегна у осіб похилого віку», 1996 р.; Циркот І. М. «Функціональне лікування наслідків переломів довгих кісток із застосуванням блокуючого інтрамедулярного металополімерного остеосинтезу», 1999 р.; Гасько М. В. «Блокуючий інтрамедулярний металополімерний остеосинтез в лікуванні множинних переломів довгих кісток нижніх кінцівок», 2001 р.; Ковальчук П.Є «Клініко-біомеханічне обґрунтування малоінвазивного блокуючого інтрамедулярного металополімерного остеосинтезу при лікуванні переломів кісток гомілки та їх наслідків», 2005 р.; Білик С. В. «Двоплощинний накістковий остеосинтез при переломах кісток подвійною деротаційною пластиною з обмеженим контак-

том», 2005 р.; Васюк С. В. «Інтраопераційна профілактика та лікування інфекційних ускладнень тотального ендопротезування кульшового та колінного суглобів», 2014 р. Розроблені професором І. М. Рублеником технічні засоби та методи блокуючого інтрамедулярного металополімерного та накісткового остеосинтезу отримали визнання в Україні. Їх впровадження в практику дозволило скоротити терміни непрацездатності хворих з переломами та їх наслідками в 1,5-2 рази, значно покращити функціональні результати лікування, що зумовило серійне виробництво цих конструкцій.

Доцент Зінченко А. Т. та асистент Білик С. В. брали активну участь у впровадженні стабільно-функціонального накісткового остеосинтезу подвійною деротаційною пластиною Рубленика при лікуванні переломів кісток верхньої кінцівки і ключиці. Крім того, доцент А. Т. Зінченко, який є автором 253 наукових праць, 15 патентів та більше 250 раціоналізаторських пропозицій, отримав звання Заслужений лікар України [1-3].

Наукові дослідження кафедри присвячені розробці нових методів лікування переломів, зокрема блокуючого інтрамедулярного металополімерного остеосинтезу, накісткового стабільно-функціонального остеосинтезу подвійною деротаційною пластиною. Як наслідок, запропоновано конструкції та інструментарій для проведення інтрамедулярного та накісткового остеосинтезу. В результаті цієї роботи виконані та захищені 3 докторські (І. М. Рубленик, 1985 р., Г. Є. Дудко, 1990 р., В. Л. Васюк, 2007 р.) та 8 кандидатських дисертацій (Я. С. Лезвінський, В. Л. Васюк, В. В. Паладюк, І. М. Циркот, М. В. Гасько, П. Є. Ковальчук, С. В. Білик, О. Г. Дудко). Виконали та успішно захистили кандидатські дисертації практичні лікарі С. І. Білик, 1978 р., І. С. Олексюк, 1985 р., В. Д. Перепічка, 1987 р.

Доцент Г. Є. Дудко у 1991 р. захистив докторську дисертацію та тему: «Оперативне лікування внутрішньо- та навколосуглобових переломів конструкціями із полімерних матеріалів». Він розробив полімерний ендопротез голівки променевої кістки та впровадив металополімерний ендопротез голівки стегнової кістки, який за допомогою штучної зв'язки попереджував вивих голівки в післяопераційному періоді і давав змогу ранньої мобілізації хворих. Ним же запропоновані конструкції для остеосинтезу з полігліколіду полімерного матеріалу, що розсмоктується в живому організмі. З 1998 року професор Г. Є. Дудко очолив новостворену кафедру екстремальної військової медицини, фізичної культури здоров'я, працюючи одночасно професором кафедри травматології, ортопедії та нейрохірургії.

З 2007 р кафедру очолив доктор медичних наук Володимир Леонідович Васюк (рис. 4), який у 2010 р. отримав вчене звання професора.

Рис. 4. Професор Васюк В. Л. завідувач кафедри з 2007 по 2023 рр.

Професор В. Л. Васюк є Членом Правління Української асоціації ортопедів-травматологів, обраний Головою обласного осередку цієї ж організації. Член Правління Української асоціації травматології та остеосинтезу, координатор програми обміну знаннями між Буковинським державним медичним університетом Шведською клінікою Angelholm. Завдяки професору Васюку В. Л. поновлена робота обласної асоціації ортопедів-травматологів. Під його керівництвом захищено 6 кандидатських дисертацій: Васильчишин Я. М. «Оптимізація технології цементного ендопротезування кульшового суглоба» (2009 р.), Дудко О. Г. «Віддалені результати та медико-соціальні аспекти хірургічного лікування переломів кінцівок полімерними фіксаторами» (2012 р.), Кваснюк Д. І. «Комплексна клінічно-спектрофотополяриметрична діагностика післяопераційних артритів» (2014 р.), Брагарь О. А. «Профілактика ушкодження променевого нерву при хірургічному лікуванні переломів плечової кістки» (2014 р.), Коваль О. А. «Клінічно-біомеханічне обґрунтування малоінвазивних технологій остеосинтезу при переломах дистального метаепіфізу кісток гомілки» 2020 р., Процюк В. В. «Застосування кісткової пластики з використанням кісткового банку при ендопротезуванні кульшового суглобу», 2021 р. [1-3].

Професор Васюк В. Л. є автором 9 монографій, 1 книги, 24 патентів та авторських свідоцтв на винаходи, одного на національного підручника та 5 навчальних посібників, 256 наукових праць.

Кафедра з часом поповнювалась новими співробітниками асистентами: І. С. Олексюк (1987), В. Л. Васюк (1991), ІМ. Циркот (1994), М.В Гасько (1996), П. Є. Ковальчук (1997), Я. М. Васильчишин (1997), С. В. Білик (1998), Дудко О. Г. (2007), які потім стали доцентами. У 2008 р. асистент Я. М. Васильчишин отримав звання Заслужений лікар України. Співробітники кафедри неодноразово стажувалися та працювали в клініках Німеччини, Швеції, Польщі, Чехії, Лівій.

З 2023 року кафедру очолив доцент, к.мед.н. Ковальчук Петро Євгенович (рис. 5). Є автором 1 монографії, 4 навчальних посібників, 327 наукових праць, 17 патентів та 32 раціоналізаторських пропозицій.

Рис. 5. Доцент Ковальчук П. Є. завідувач кафедри з 2023 р.

Володіє широким діапазоном оперативних втручань на кістках і суглобах, сучасними методами консервативного лікування патології хребта та суглобів, методами мануальної терапії, остеопатії та прикладної кінезіології.

На даний момент новим науковим напрямком кафедри є «Розробка і впровадження нових технологій остеосинтезу та ендопротезування». По цій темі під керівництвом доцента Ковальчука П. Є. заплановано та виконується 3 наукові роботи на здобуття ступеня доктора філософії (Тулюлюк С. В., Гасько Д. М., Капрош А. Ю.).

Історія створення та розвитку нейрохірургічної допомоги на Буковині починається з березня 1964 року, коли в Чернівецькій обласній клінічній лікарні було відкрито нейрохірургічне відділення на 40 ліжок. Першим завідувачем відділення був Д. Н. Трахтенбойт, а лікарями нейро-

хірургами працювали А. М. Шилова-Слободянюк, Л. М. Блувштейн, В. М. Данишук, О. М. Бобков, В. П. Князев. З 1982 року нейрохірургічне відділення знаходиться у лікарні швидкої медичної допомоги м. Чернівці налічує 55 ліжок. З 1975 по 2001 роки завідувачем відділення працював О. М. Бобков, а з 2001 року – к.мед.н. В. О. Бобков. У 1968 році при кафедрі нервових хвороб та психіатрії було створено курс нейрохірургії, який очолив доцент Д. В. Куліков. У 1997 році курс приєднали до кафедри травматології та ортопедії, а з 1998 року завідувачем курсу нейрохірургії призначено доцента В. Я. Шутку, асистентом – к.мед.н. О. Г. Карлійчука. Наукова робота нейрохірургів присвячена вивченню особливостей клінічного перебігу пошкоджень центральної нервової системи при поєднаній травмі. За роки викладання нейрохірургії більше 50 студентів нашого навчального закладу стали нейрохірургами, які працюють у різних куточках нашої країни та за її межами. Серед них є доктори і кандидати медичних наук, завідувачі нейрохірургічними відділеннями, а доктор медичних наук Л. М. Вербова, професор клініки дитячої нейрохірургії Українського науково-дослідного інституту нейрохірургії ім. А. П. Ромоданова.

Кафедра приділяє велику увагу підготовці висококваліфікованих кадрів для роботи в лікувальних закладах міста та області. За період її існування 385 лікарів пройшли підготовку в клінічній ординатурі серед яких 14 іноземців. В очній та заочній аспірантурі навчалися 12 аспірантів, понад 400 лікарів навчалися на ТУ ПАЦ, первинну спеціалізацію з травматології та ортопедії пройшли 6 хірургів.

Наявність матеріальної бази та кваліфікованих кадрів дозволили за останні роки значно покращити якість лікування травматологічних та ортопедичних хворих. Свідченням цього є одні з найнижчих в Україні показники первинної інвалідності від

травм опорно-рухового апарату тривалості стаціонарного та амбулаторного лікування. Отримані результати стали можливими перш за все завдяки широкому впровадженню наукових розробок кафебри, а також методик, запропонованих науково-дослідними інститутами України та країн ЄС.

Співробітниками кафедри організовано та проведено в 1989 році Пленум науково-медичного товариства травматологів-ортопедів України, в 1996 Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми гематогенного остеомієліту», в 1998 році наукову конференцію «Актуальні питання травматології та ортопедії», присвячену шістдесятиріччю від дня народження професора І. М. Рубленика, в 2005 році науково-практичну конференцію з міжнародною участю. Упродовж 2000-2003 років співробітники кафедри брали активну участь в організації та проведенні Міжнародних Українсько-Шведських симпозумів «Актуальні питання сучасної медичної допомоги населенню». У 2018 році проведено науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Теоретичні і практичні аспекти остеосинтезу та ендопротезування (присвячену 80-річчю з дня народження професора І. М. Рубленика).

Висновки. 1. За період існування кафедри травматології, ортопедії та нейрохірургії Буковинського державного медичного університету сформувалась якісна база підготовки науковців і фахівців з травматології, ортопедії та нейрохірургії, які працюють в багатьох регіонах України та за її межами. 2. Колектив кафедри спрямовує свої зусилля на подальше покращання науково-дослідної, лікувальної, навчально-методичної та виховної роботи серед студентської молоді, удосконалює післядипломну підготовку лікарів практичної охорони здоров'я та науковців, які в подальшому будуть працювати на благо України.

Список використаної літератури:

1. Бойчук ТМ, Геруш ІВ, Зорій НІ, Мойсей АА, Жуковська АО., Вівсяник ОЙ. Буковинський державний медичний університет. Пам'ять крізь роки: (фотоальбом до 75-річчя заснування). 2019: 264.
2. Васюк ВЛ, Зінченко АТ, Ковальчук ПЄ. Історичні аспекти становлення кафедри травматології, ортопедії та нейрохірургії Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет». *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2016;2(10):24-30.
3. Геруш ІГ, Мойсей АА. Розвиток Чернівецького державного медичного інституту (1975-1997 рр.) та Буковинської державної медичної академії (1997-2005 рр.). 2024: 664.

References

1. Boychuk TM, Gerush IV, Zorii NI, Moisei AA, Zhukovska AO., Vivsyanik OY. Bukovyna State Medical University. *Memory through the years: (photo album for the 75th anniversary of its founding)*. 2019: 264. [in Ukrainian].
2. Vasyuk VL, Zinchenko AT, Kovalchuk PE. *Historical aspects of the formation of the Department of Traumatology, Orthopedics and Neurosurgery of the Higher State Educational Institution of Ukraine «Bukovyna State Medical University»*. *Current issues of social sciences and history of medicine*. 2016;2(10):24-30. [in Ukrainian].
3. Gerush IG, Moisei AA. *Development of the Chernivtsi State Medical Institute (1975-1997) and the Bukovyna State Medical Academy (1997-2005)*. 2024: 664. [in Ukrainian].

Колектив кафедри травматології, ортопедії та нейрохірургії, листопад 2013 р.: Сидять (зліва направо): доц. І. С. Олексюк, доц. П. Є. Ковальчук, доц. А. Т. Зінченко, завідувач кафедри професор В. Л. Васюк, доц. І. Г. Бірюк, ст. лаборант Т. В. Шутак; Стоять (зліва направо): кл. ординатор Мохаммад Махмуд, Йорданія, ас. В. І. Стефанчук, ас. І. М. Циркот, ас. О. Г. Дудко, аспірант С. В. Тулюлюк, кл. ординатор Рашид, Судан, ас. С. В. Білик, кл. ординатор Кадір, Сомалі, ас. В. С. Хащук

Колектив кафедри травматології, ортопедії та нейрохірургії, січень 2014 р.: Сидять (зліва направо): доц. Я. М. Васильчишин, доц. А. Т. Зінченко, завідувач кафедри, професор В. Л. Васюк, доц. І. С. Олексюк, доц. В. Я. Шутка; Стоять (зліва направо): ас. С. В. Білик, аспірант С. В. Васюк, ас. В. І. Стефанчук, ас. О. Г. Дудко, ас. І. М. Циркот, ас. О. Г. Карлійчук, доц. П. Є. Ковальчук, ас. В. С. Хащук, доц. М. В. Гасько, доц. І. Г. Бірюк.

Колектив кафедри травматології, ортопедії та нейрохірургії, вересень 2024 р.: Сидять (зліва направо): старший лаборант Т. В. Шутак, завідувач кафедри, доц. П. Є. Ковальчук, професор В. Л. Васюк, доц. В. Я. Шутка; Стоять (зліва направо): доц. О. Г. Дудко, доц. О. Ф. Марчук, доц. М. В. Гасько, ас. С. В. Тулюлюк

MILESTONES IN THE FORMATION OF THE DEPARTMENT OF TRAUMATOLOGY, ORTHOPAEDICS AND NEUROSURGERY

Abstract. The creation in the following years of the departments of traumatology and orthopedics in Ukraine was an important step forward in the further development of traumatology and orthopedics as a science and subject of teaching. The departments of traumatology and orthopedics dealt with the issues of prevention, diagnostics and treatment of injuries and diseases of the musculoskeletal system, the organization of traumatological medical care. The Department of Traumatology, Orthopedics and Neurosurgery of the BSMU has gone through a difficult historical path of development. Today, the areas of activity of the department are educational, educational-methodical, medical and scientific work, advanced training of orthopedic traumatologists. The department continues the best traditions of the past and at a high level trains medical personnel who successfully implement in practical activities the acquired knowledge in orthopedics, traumatology and neurosurgery. Over the years of its activity, the department has made a significant contribution to the treasury of Ukrainian medical science, therefore it becomes necessary to highlight the historical stages of development and the characteristic features of its activities over all the years of its existence.

Key words: Department of Traumatology, Orthopedics and Neurosurgery, Bukovina State Medical University.

Відомості про авторів:

Ковальчук Петро Євгенович – кандидат медичних наук, доцент, завідувач кафедри травматології, ортопедії та нейрохірургії закладу вищої освіти Буковинського державного медичного університету, м. Чернівці;

Васюк Володимир Леонідович – доктор медичних наук, професор кафедри травматології, ортопедії та нейрохірургії закладу вищої освіти Буковинського державного медичного університету, м. Чернівці;

Тулюлюк Сергій Валерійович – асистент кафедри травматології, ортопедії та нейрохірургії закладу вищої освіти Буковинського державного медичного університету, м. Чернівці.

Information about the authors:

Kovalchuk Petro Ye. – Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Traumatology, Orthopedics and Neurosurgery of the Bukovinian State Medical University, Chernivtsi;

Vasyuk Volodymyr L. – Doctor of Medical Sciences, Professor of the Department of Traumatology, Orthopedics and Neurosurgery of the Bukovinian State Medical University, Chernivtsi;

Tulyuluk Serhiy V. – Assistant Professor of the Department of Traumatology, Orthopedics and Neurosurgery of the Bukovinian State Medical University, Chernivtsi.

Надійшла 22.08.2024 р.